ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№10(5)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 238 sahifa,
26-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CODEPЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Informatika darslarida algoritmik topshiriqlar orqali 5–6-sinf o‘quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish metodikasi 10
Muyassar Xodjiyeva Maxmudjanovna

Maktabgacha ta’limda matematikani o‘qitishda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish 17
Samatova Xuvvaydo Rasulovna

Asliyat va fransuzcha tarjimalardagi toponimlarning struktur-grammatik modellari 22
Valijon Mamadjonov Alixanovich

“Tarbiya” darslarida raqamli hikoyalar orqali o‘quvchilarda halollik, mas’uliyat va mehr-oqibat fazilatlarini shakllantirish 26
Abdullayeva Surayyo Babojonovna

Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuvning imkoniyatlari 32
Komiljonova Mohinur Alllabergan qizi

Maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyachilarida kasbiy kompetentlikni takomillashtirishda modellashtirishning o‘rni 37
Mamadaliyeva Marhabo Xolmamatovna

Raqamli keyslar asosida bo‘lajak pedagoglarning ijtimoiy-pedagogik profilaktik faoliyatga tayyorgarligini takomillashtirish 43
Raximov Sardorbek Kabulovich

Teskari sinf modeli asosida amaliy mashg‘ulotlarga tayyorgarlikni tashkil etish metodikasini takomillashtirish 48
Tursunbayeva Sevinch Normurod qizi, Saidov O‘tkirjon Mallayevich

Sinfni boshqarishdagi muammolar va ularning amaliy yechimlari 53
Xidirov Baxrom Dobilovich

Loyiha texnologiyasining lingvodidaktik asoslari 60
Muhammadaziz Omonov

O‘smirlarda egoizm psixodiagnostikasi 65
Karayeva Yulduz Xushbakovna

Oliy pedagogik ta’limda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning integrativ yondashuvga asoslangan metodikasi 69
Jo‘rayev Shuxratbek Maxamadaliyevich

Inklyuziv ta’lim sharoitida logopedik yordamni tashkil etishning tashkiliy-pedagogik mexanizmlari 73
Azimova Dilnoza Sherzodovna

Talabalarda ijtimoiy faollik ko‘nikmalarini shakllantirishning psixologik omillari 76
Baxriyeva Nargiza Axmadovna

Bolalar adabiyoti vositasida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining axloqiy tanlov kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi 81
Duschanova Nilufar Sabirbayevna, Nurmetova Nazokat Baxtiyorovna

Nogiron farzandli onalarda psixologik farovonlikning himoya resurslari: nazariy-metodologik tahlil 86
Kasimova Xulkar Atabayevna

Intellektual rivojlanishida buzilishlari bo‘lgan o‘quvchilar bilan korreksion-logopedik ishda vizual tayanchlar va muqobil kommunikatsiyani qo‘llash modeli 90
Raximova Dildora Saidbasitovna

Дети с комплексными нарушениями развития 93
Д. Т. Ганурова

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlik qobiliyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik mohiyati ... 97
Mavlyanova Umida Sadikjanovna

Nizolarning yuzaga kelishidagi shart-sharoitlar, shaxs toifalari va ularning xislatlari 101
Choriyeva Durdona Anvarovna, Malikova Umida Nurliboy qizi, Lutfullayeva Iroda Abduvahob qizi

Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar milliy qadriyatlariga ta'sirining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 106
Turg'unov Baxromjon Raximjonovich

Tarbiyachi-pedagoglarda deontologik kompetensiyani rivojlantirishning metodologik yondashuvlari 112
Davlatova Dildora Nuriddinovna

Autizm spektri buzilishiga ega bolalarda nutqiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari 115
A. B. Mamatova

Davlat-xususiy sheriklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifati monitoringi va boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish 123
Mongiyev Abdulxokim Ibragimovich

Transformational School Leadership and Teacher Performance: A Narrative Literature Review 127
Nilufar Buriyeva Anvar kizi, Axatov Aminjon Tohir ugli,
Sodiqova Marziyaxon Botirjon kizi, Lutfullayeva Moxistara Xayrullo kizi

Pedagogical Model for Improving the Methodological Competence of Future History Teachers Based on Digital Historical Sources 133
Otegenov Berdibay Menglibaevich

Tarbiyalanuvchilarda axloqiy sifatlarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari va ertakterapiya imkoniyatlari 136
Qosimova Muattarxon Shokirjon qizi

O'qituvchi pedagogik faoliyatida pedagogik mahorat, refleksiv va innovatsion yondashuvning integratsiyasi 140
Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna

Xorijiy tajribalar asosida maktab ta'lim mazmunini takomillashtirish 146
Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyevich, Teshayeva Toxira Inomjonovna

Pedagogik muhandislikning metodologik asoslari, kategoriyaviy apparati va yondosh ilmiy-pedagogik yo'nalishlar bilan o'zaro aloqadorligi 151
Nasrullayeva Fatima Azatovna

Рефлексивная подготовка будущих воспитателей к личностно ориентированному взаимодействию с дошкольниками 160
Бозорова Зухра Жураевна

Bo'lajak tarbiyachilarning tasviriy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish mazmuni 165
Xazratkulova Gulyora Tojiboyevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ona tili ta'limini loyihalash kompetensiyasini metakognitiv yondashuv asosida rivojlantirish metodikasi 169
Raupova Navbahor Bahriddinovna

Kursant va talabalarning jismoniy tayyorgarligini takomillashtirish va ekstremal sharoitlarda harakat qilish ko'nikmalarini shakllantirishning innovatsion yondashuvlari 174
Yulliyev Nuriddin Jumanazarovich

Talabalarning tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishning ijtimoiy zaruriyati 179
Sharipova Guzal Sodiqovna

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining matematik tasavvurlarini mental yondashuv asosida takomillashtirish: nazariy-metodik sharh 185
Parpiyeva Mohinur Baxtiyor qizi

STEAM yondashuvi asosida fizika laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi 189
Artikov Abdukaxor

"Korpus detektori" mashqlar tizimi: tuzilishi, bosqichlari va qo'llash metodikasi 196
Bahronov Nodirbek Aliyevich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ongli o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda tabaqalashtirilgan yondashuv (EGRA-U diagnostikasi asosida) 199
Ne'matova Diyora Baxodir qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Ona tili darslarida hamkorlik texnologiyasidan foydalanishning mavjud holati va metodik muammolari 205
Usmonova Yulduz Faxriddin qizi

Grammatik tarjima metodida ona tilidan foydalanishning didaktik xususiyatlari 210
Erkinova Madina Komil qizi

Talabalarda ta'limiy kommunikativlikni rivojlantirishning pedagogik shart sharoitlari 214
Babayeva Maxfuza Abduvaitovna, Ismoilov Bobur Toxirovich

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi refleksiv kompetensiyasining mazmuni, tarkibiy tuzilmasi va rivojlanish darajalari 218
Bomurodova Gulhayo Jumayevna

Masalalarni tenglama tuzish yordamida yechimini qurishga o'rgatish metodikasi 223
Ismoilov Bobur Toxirovich, Babayeva Maxfuza Abduvaitovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash mazmunida argumentatsion nutq: darsliklar, o'quv reja va oliy ta'lim adabiyotining kontent-tahlili 229
Mamatova Marg'uba Ummatqul qizi

Основы паллиативной помощи педагогическая поддержка детей, получающих паллиативную помощь 233
Жузбаев Нурлан Урал угли, Хакимова Гульшода Абдусаламовна

MASALALARNI TENGLAMA TUZISH YORDAMIDA YECHIMINI QURISHGA O‘RGATISH METODIKASI

Ismoilov Bobur Toxirovich
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
“Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim nazariyasi”
kafedrasi dosenti, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
E-mail: bobur-ismoilov@tues.uz

Babayeva Maxfuza Abduvaitovna
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
“Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim nazariyasi”
kafedrasi dosenti(PhD)
e-mail: maxfuza-babayeva@tues.uz

Annotatsiya: Mazkur maqolada 4 ta masalaning yechimini qurish metodikasi tahlil etilgan: 1-masala yechimini qurishda, “masala sharti mazmunida berilgan mulohazalarni tenglashtirish orqali bir noma’lumli tenglama tuzish”; 2-masala yechimini qurishda, “masala sharti mazmunida berilgan sonli ifodalalarni tenglashtirish orqali yechim uchun xulosa yasash”; 3-masala yechimni qurishda, “komponentlar natijalaridan hosil qilingan farqni baholash orqali yechim rejasini qurish”; 4-masala yechimini qurishda, “oxirgi vaziyatdan dastlabki vaziyatlarga qaytish”; har bir masalaning yechimini qurishda, “ko‘rgazmalilik usulini qo‘llash” metodlaridan foydalanildi.

Kalit so‘zlar: masala yechimini qurish, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi, matematik kompetentlik, bir noma’lumli tenglama tuzish, komponentlar farqi, yechim loyihasi.

Abstract: This article analyzes the methodology for constructing a solution to 4 problems: when constructing a solution to the 1st problem “creating one unknown equation by equating the considerations given in the context of the conditions of the problem”; when constructing a solution to the 2nd problem, “draw a conclusion about the solution by equating the numerical expressions given in the content of the problem conditions”; when constructing a solution to the 3rd problem “constructing a solution plan by assessing the difference obtained from the results of the components”; when constructing a solution to the 4th problem “return from the last situation to the initial situation”; when constructing a solution to each problem, methods “using the demonstration method” were used.

Key words: build a solution to a problem, future primary school teacher, mathematical competence, create an equation with one unknown, difference of components, project solution.

Аннотация: В данной статье анализируется методика построения решения 4-х задач: при построении решения 1-й задачи “создание одного неизвестного уравнения путем приравнивания приведенных в контексте условий задачи соображений”; при построении решения 2-й задачи “сделать вывод о решении путем приравнивания числовых выражений, приведенных в содержании условия задачи”; при построении решения 3-й задачи “построение плана решения путем оценки разницы, полученной по результатам компонентов”; при построении решения 4-й задачи “возврат от последней ситуации к исходной ситуации”; при построении решения каждой задачи использовались методы “используя демонстрационный метод”.

Ключевые слова: построить решение проблемы, будущий учитель начальных классов, математическая компетентность, составить уравнение с одним неизвестным, разница компонентов, решение проекта.

KIRISH

Yurtimiz oliy ta’lim muassasalarida matematika fanini zamonaviy ta’lim texnologiyalari va innovatsion yondashuvlar orqali o‘qitish imkoniyatlarini kengaytirish, talabalarda tizimli tahlil ko‘nikmalarini rivojlantirish, matematika bo‘yicha bilim, ko‘nikma va malakalar talab etiladigan ta’lim yo‘nalishlari va mutaxassisliklarining o‘quv rejalarini, xususan “Boshlang‘ich ta’lim” bakalavriat ta’lim yo‘nalishi malaka talablari va matematika fani dasturini bugungi kun talablari asosida qayta ishlab chiqish ustuvor vazifalar etib belgilangan.

Shu nuqtai nazardan, matematika fanini o‘qitish sifati va samaradorligiga qaratilgan metodik yondashuvlarni tadqiq etish, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida matematik kompetentlikni rivojlantirishning psi-

xologik-pedagogik xususiyatlari va metodik imkoniyatlarini aniqlashtirish, talabalarda matematik kompetentlikni rivojlantirishning zamonaviy usullarini o'rganish hamda masalalar yechimi uchun metodik loyihalar ishlab chiqish alohida zaruriyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni [9], 2020-yil 7-maydagi PQ-4708 "Matematika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori [10] hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga mazkur tadqiqot ishi muayyan darajada xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Talabalarda matematik tafakkurni va matematik kompetensiyalarni rivojlantirish, matematika fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish, matematika darslarida axborot texnologiyalaridan foydalanish, bo'lajak matematika fani o'qituvchilarini kasbiy-metodik tayyorlash masalalari respublikamiz olimlaridan B.Abdullayeva, M.Jumayev, D.Aduvaliyeva, D.N.Abdullayeva, G.Artiqova, M.Saidovalar tomonidan o'rganilgan bo'lsa, talabalarda muammoli masalalar orqali mustaqil ijodiy faoliyatni rivojlantirish, bo'lajak matematika va boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashning pedagogik, metodik, didaktik jihatlari bo'yicha D.Maxmudova, J. Ergashev, M.S.Berdiboyev, F.Raxmatova, M.I.Toshpo'latovalar tomonidan ilmiy tadqiqot ishlari olib borilgan.

Shuningdek, S.Burxonov, N.U.Bikbayeva, M.I.Djumayev, M.K.Mamadjonova, N.Guliyeva, M.A.Mirzaahmedovlarning ilmiy-metodik o'quv adabiyotlarida boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitish metodikasi, talabalarda matematik tushunchalarni rivojlantirish, matematika darslarida nostandart masalalardan foydalanishning ahamiyatiga doir ma'lumotlar keltirilgan [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 11].

Biroq, boshlang'ich sinf matematika darslarining o'qitilishida aksariyat masalalarning ko'rgazmali, mulohazalarni ekvivalentlash, sonli ifodalarni tenglash, komponentlarni farqini baholash kabi yechim metodikalari tadqiq etilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

1. Masala sharti mazmunida berilgan mulohazalarni tenglashtirish orqali bir noma'lumli tenglama tuzish (1-masala yechimini qurishda qo'llanildi);
2. Masala sharti mazmunida berilgan sonli ifodalalarni tenglashtirish orqali yechim uchun xulosa yasash (2-masala yechimini qurishda qo'llanildi);
3. Komponentlar natijalaridan hosil qilingan farqni baholash orqali yechim rejasini qurish (3-masala yechimini qurishda qo'llanildi);
4. Oxirgi vaziyatdan dastlabki vaziyatlarga qaytish (4-masala yechimini qurishda qo'llanildi);
5. Ko'rgazmali yechim metodikasini qo'llash (tahlil etilgan har bir masalada).

TAHLIL VA NATIJALAR

Quyida tahlil etilgan barcha tajriba-sinov masalalarning yechimini qurishda yuqorida qayd etilgan metodologiyalarga asoslanilgan.

1-masala. **Ko'zada choynakdan ko'ra 5 barobar ko'p suv bor, choynakda esa ko'zadan 8 stakan kam suv bor. Ko'zada qancha suv bor [4]?**

Yechim rejasi: Masala sharti mazmunida berilgan mulohazalarni tenglashtirish orqali bir noma'lumli tenglamani tuzib olamiz.

1-mulohaza. "Ko'zada choynakdan ko'ra 5 barobar ko'p suv bor" jumlasiga binoan quyidagilarni ayta olamiz.

Ko'zadagi suv 5 hissa.

Choynakdagi suv 1 hissa.

Ko'za va choynak orasidagi farq 5 hissa – 1 hissa = 4 hissa.

2-mulohaza. "Choynakda esa ko'zadan stakan kam suv bor" jumlasiga asoslanib aytish mumkinki, ko'za va choynak orasidagi farq 8 stakan bo'ladi.

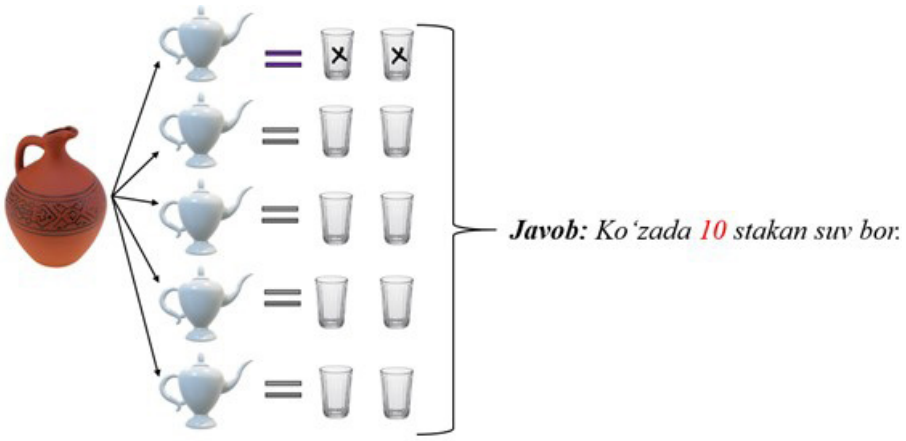
Ko'za-choynak=8 stakan (8 stakan farqni anglatmoqda).

Har ikki mulohazadagi farqlarni tenglaymiz,

4 hissa = 8 stakan,yoki 1 hissa = 2 stakan.

Birinchi mulohazada ko‘zadagi suv hissa edi, hissa = stakan ekanligidan,
5 hissa = 10 stakan bo‘ladi.
Demak, ko‘zada stakan suv bor ekan.

Masalaning ko‘rgazmali yechimi:

2-masala. **Agar birinchi qatorda 8 ta toshchalar biri ikkinchisidan 2 cm masofada joylashtirilgan bo‘lib, ikkinchi qatorda 15 ta toshchalar biri ikkinchisidan 1cm masofada joylashtirilgan bo‘lsa, qaysi qator uzun bo‘ladi ? Javobni asoslang.**

Yechim rejasi: Masala sharti mazmunida berilgan sonli ifodalalarni tenglashtirish orqali yechim uchun xulosa yasaymiz.

Bizga ma’lumki, n ta nuqta orqali berilgan kesmani n-1 ta kichik kesmalarga ajratish mumkin. Ushbu aksiomaga asosan, masalada berilgan mulohazalarni tahlil qilamiz.

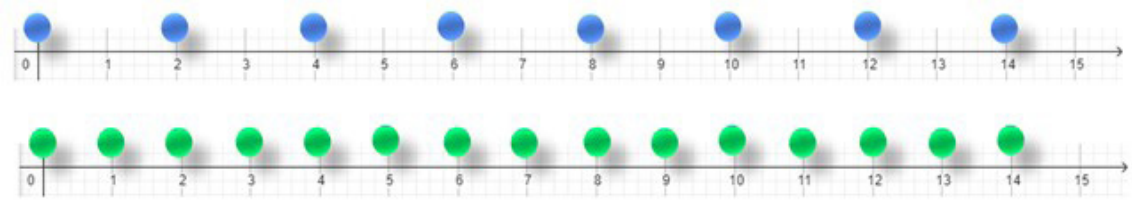
1-mulohaza. “Birinchi qatorda 8 ta toshchalar biri ikkinchisidan 2 cm masofada joylashtirilgan” mulohazasiga tayanib aytish mumkinki, (8-1=7) 7 ta kesma hosil bo‘ladi, kesmalar uzunligi 2 cm dan bo‘lgani uchun, berilgan kesma uzunligi (7·2 cm=14 cm) 14 cm ekanligi kelib chiqadi.

2-mulohaza. “Ikkinchi qatorda 15 ta toshchalar biri ikkinchisidan 1 cm masofada joylashtirilgan” mulohazasiga tayanib aytish mumkinki, (15-1=14) 14 ta kesma hosil bo‘ladi, kesmalar uzunligi 1 cm dan bo‘lgani uchun, berilgan kesma uzunligi (14·1 cm=14 cm) 14 cm ekanligi kelib chiqadi.

Har ikki mulohazaning natijasi 14 cm ga teng bo‘lmoqda, mazkur natijalarga asosan, qatorlar uzunligi teng degan xulosaga kelinadi.

Javob: Qatorlar uzunligi teng bo‘ladi.

Masalaning ko‘rgazmali yechimi:

Javob: qatorlar teng bo‘ladi

3-masala. **Quyon va toshbaqa 100 metrga chopishdan musobaqa o‘ynashdi. Quyon marraga yetib kelganda, toshbaqaning marraga kelishiga 90 metr bor edi. Marraga quyon va toshbaqa barobar kelishlari uchun start chizig‘ini quyon uchun necha metr orqaga surish kerak bo‘ladi?**

Yechim rejasi: Komponentlar natijalaridan hosil qilingan farqni baholash orqali yechim rejasini quramiz.

Masala shartiga asosan, quyon 100 metrga kelganda toshbaqa undan 90 metr ortda qolgani ma’lum:

quyon - 100 m;

toshbaqa - 100-90=10 m.

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Yuqoridagi ma'lumotlarga tayanib, quyon va toshbaqa tezliklari orasidagi farqni aniqlaymiz.

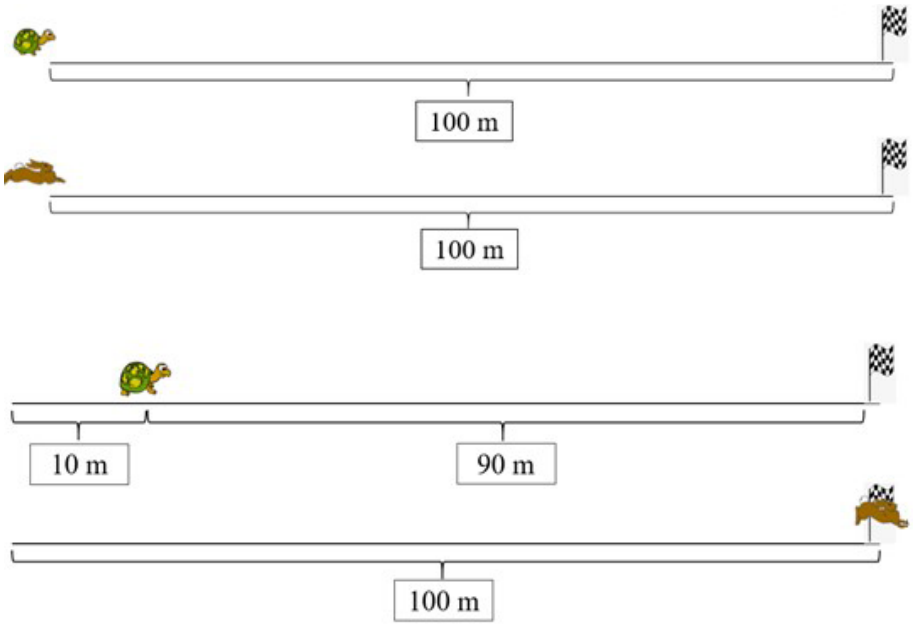
quyon/toshbaqa=100 m / 10 m = 10 barobar.

Demak, toshbaqa 100 metrga yetib kelganida, quyon (100 m · 10 =1000 m) 1000 metr masofani bosib o'tadi. Har ikkalasi marraga bir vaqtda yetib kelishi uchun, quyon (1000 m-100 m=900 m) 900 metr qo'shimcha masofaga yugirishi talab etiladi.

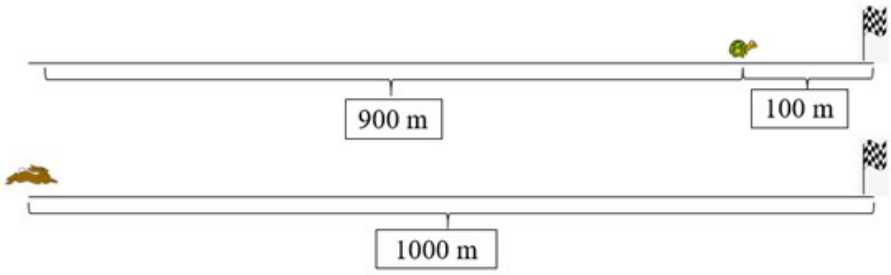
Javob: Start chizig'ini quyon uchun 900 metr ortga surish kerak.

Masalaning ko'rgazmali yechimi:

Dastlabki vaziyat. Quyon va toshbaqa 100 metrlik masofaga yugirish uchun start chizig'ida.

Dastlabki vaziyat uchun xulosa yasash. Quyon manzilga yetib kelganida toshbaqaning manzilga yetib kelishiga 90 metr qoladi (toshbaqa 10 metrga yetib kelgan).

Yechim loyihasi. Quyon toshbaqaga nisbatan 10 marta tezroq yugiradi.

4-masala. **Uchta vazada 27 ta chinnigul bor. Birinchi vazadan ikkinchi vazaga 5 ta chinnigul olib qo'yilgandan so'ng, hamda ikkinchidan uchinchiga 3 ta chinnigul olib qo'yilganidan so'ng, barcha vazalarda chinnigullar soni bir xil bo'ldi. Dastlab, har bir vazada nechta chinnigul bo'lgan?**

Yechim rejasi: Oxirgi vaziyatdan dastlabki vaziyatlarga qaytish usulidan foydalanib berilgan masala yechimini aniqlaymiz.

Oxirgi vaziyat. Chinnigullarning umumiy soni 27 ta, oxirgi vaziyatda barcha vazalardagi chinnigullar teng bo'lgan, bundan ushbu vaziyatda har bir vazada (27÷3=9) 9 tadan chinnigul bo'ladi: 1-vazada – 9 ta; 2-vazada – 9 ta; 3-vazada – 9 ta.

2-vaziyat. “Ikkinchidan uchinchiga 3 ta chinnigul olib qo‘yilganidan so‘ng”. Mazkur mulohazaga asosan, quyidagi xulosaga kelinadi:

1-vazada – 9 ta;

2-vazada – (9+3=12) 12 ta;

3-vazada – (9-3=6) 6 ta chinnigul bor.

1-vaziyat. “Birinchi vazadan ikkinchi vazaga 5 ta chinnigul olib qo‘yilgandan so‘ng”. Mazkur mulohazaga asosan quyidagi xulosaga kelinadi:

1-vazada – (9+5=14) 14 ta;

2-vazada – (12-5=7) 7 ta;

3-vazada – 6 ta chinnigul bo‘lgan.

Masalaning ko‘rgazmali yechimi:

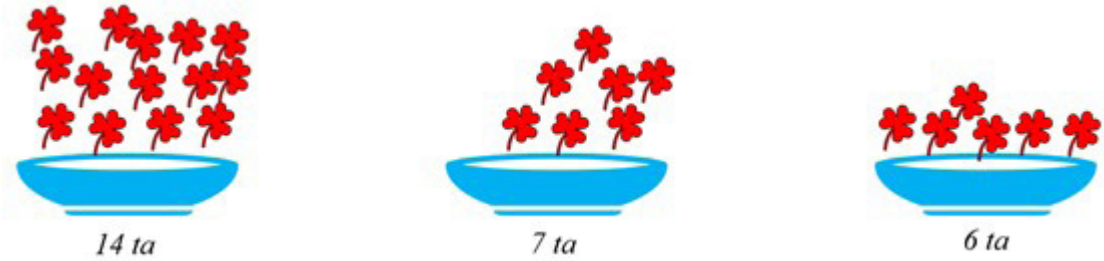
Oxirgi vaziyat. 27 ta chinnigul barcha vazada teng miqdorda (9 tadan).

2-vaziyat. Ikkinchi vazadan uchinchi vazaga 3 ta chinnigul olib qo‘yilganidan keyingi holat.

1-vaziyat. Birinchi vazadan ikkinchi vazaga 5 ta chinnigul olib qo‘yilgandan keyingi holat.

Javob: Dastlabki vaziyatda birinchi vazada 14 ta, ikkinchi vazada 7 ta, uchinchi vazada 6 ta chinnigul bo‘lgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

An’anaviy o‘qitish metodikasi asosida ta’lim olayotgan bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi aksariyat hollarda o‘rganishi lozim bo‘lgan ma’lumotlarni eshitadi, ko‘radi, qisman eslab qoladi, faqatgina ushbu bilimlarini takrorlaydi va yoddan aytib beradi, biroq adabiyotlar bilan kam ishlaydi, kretiv fikrlashni hohlamaydi, xorijiy boshlang‘ich sinf matematika darsliklari bilan deyrli qiziqmaydi.

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Mazkur muammolar kelajakda boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda o'z ta'sirini o'tkazadi. Shu bois ham mazkur maqolada masalalar yechimini qurishning masala sharti mazmunida berilgan mulohazalarni tenglashtirish orqali bir noma'lumli tenglama tuzish, masala sharti mazmunida berilgan sonli ifodalalarni tenglashtirish orqali yechim uchun xulosa yasash, komponentlar natijalaridan hosil qilingan farqni baholash orqali yechim rejasini qurish, oxirgi vaziyatdan dastlabki vaziyatlarga qaytish, shuningdek, masalaning ko'rgazmali yechimi kabi usullar tatqiq qilindi.

Uchinchi Renessans poydevorini qurishga asoslangan zamonaviy ta'lim talabaga aniq bilimlar ko'lamini emas, balki o'qitmoqchi bo'lgan o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalay olishni, uning har qanday noaniqlik sharoitlarida ham kasbiy faoliyatni amalga oshirishga tayyorligini, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni tanqidiy baholash va bashorat qilish qobiliyatini ta'minlaydigan kompetensiyalar majmuasini taqdim etishi kerak [5].

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining matematik kompetentligi o'z kasbining shaxsiy-ijtimoiy ahamiyatini his qilishi, insonparvarlik tamoyiliga tayanish va ilmiy-gumanistik dunyoqarashga egalik, matematika oid bilimlarni o'zlashtirish shakllari va metodlarini hamda ularning evolyutsiyasini bilishi, jamiyat taraqqiyotida matematika fanining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini tushunishi, axborotlarning zamonaviy qidiruv, qayta ishlash va foydalanish metodlarini o'zlashtirganligi, axborotni talqin qilish hamda moslashtirishni bilishi, shuningdek, matematik bilimlarni fanlararo sohalarda amaliy qo'llashga psixologik va metodik jihatdan tayyorligi bilan belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Artiqova G. Matematikadan amaliy mashg'ulotlar metodik tizimini maxsus texnologiyalar asosida takomillashtirish: Ped.fan.bo'yicha (PhD). ... diss. -Toshkent: 2020. - 95 b.
2. Berdibayev M.S. Bo'lajak matematika o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish: Ped.fan.fal.dok. …diss. - Nukus: 2019. - 145 b.
3. Burxonov S. va boshq. Matematika (Umumiy o'rta ta'lm maktablarining 3-sinfi uchun darslik). - Toshkent: "Sharq", 2019. - 11-67-97-125-172-183-187-191-200-betlar.
4. Guliyeva N. Qiziqarli matematika. - Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2003. - 47 b.
5. Ismoilov B.T. Nostandart masalalarni yechish metodikasi / o'quv qo'llanma. -Termiz. "TerDU NMM", 2023. - 160 b.
6. Jumayev M.E., Tadjiyeva Z.G'. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. - Toshkent: "fan va texnologiya", 2005. - 5-b.
7. Mamadjanova M.K. Mantiqiy, kombinatorik va nostandart masalalar (o'quv qo'llanma). - T.: "Innovatsiya-Ziyo", 2020. - 24-30 b.
8. Mirzaahmedov M.A. Matematikadan masalalar va testlar to'plami: olimpiada masalalari. Uslubiy qo'll. - T.: "Nurafshon business", 2019. - 110 b.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son farmoni. 28.01.2022.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Matematika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4708 son qarori. 7.05.2020.
11. Rahmatova F.A. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining matematik tafakkurini takomillashtirish. P.f.b.f.d. (PhD)… diss. - Toshkent, 2019. - 174 b.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.